

Marcin Werla
Zespół Bibliotek Cyfrowych, Dział Usług Sieciowych
Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe

Web 2.0 i (polskie) biblioteki cyfrowe

Streszczenie: *Celem artykułu jest przedstawienie analizy wykorzystania funkcji i dodatków społecznościowych (Web 2.0) w polskich bibliotekach cyfrowych, opartych na systemie dLibra 5, oraz porównanie ich w tym zakresie z wybranymi zagranicznymi serwisami o zbliżonym charakterze. Wyniki tej analizy posłużą też do nakreślenia propozycji kierunku rozwoju polskich bibliotek cyfrowych w tym zakresie.*

Słowa kluczowe: *Web 2.0, biblioteki cyfrowe, muzea cyfrowe, portale społecznościowe, crowdsourcing.*

Wstęp

Termin Web 2.0 jest z pewnością znany wszystkim osobom śledzącym rozwój Internetu. Ciekawym artykułem analizującym główne różnice pomiędzy internetowym światem pierwszej i drugiej generacji jest pochodzący z 2005 r. tekst *What is Web 2.0* autorstwa Tima O'Reilly¹, a jako lekturę dodatkową można polecić raport *Web Squared: Web 2.0 five years on*² tego samego autora, zawierający analizę funkcjonowania Web 2.0 po pięciu latach od jego początków oraz najważniejsze kierunki rozwoju. Z obu tekstów jasno wynika, że podstawą podejścia 2.0 stała się zmiana nastawienia użytkownika stron (czy szerzej: aplikacji) internetowych, polegająca na przejściu od postawy pasywnej — roli konsumenta, do postawy aktywnej — roli producenta. Nasuwa się pytanie, co jest obiektem produkcji/konsumpcji? Odpowiedź brzmi: treść zawarta na stronach internetowych, czyli właściwie dane. Ta zmiana, w połączeniu ze stosunkowo dużą łatwością osiągnięcia możliwości interakcji pomiędzy różnymi systemami internetowymi, spowodowała, iż Internet ze zbioru statycznych dokumentów HTML stał się doskonałą platformą aplikacyjną, pozwalającą twórcom nowych rozwiązań realizować swoje pomysły na podstawie dużej liczby danych generowanych przez użytkowników. Wartością w nowym modelu biznesowym przestało być samo oprogramowanie — kluczowa stała się związana z nim społeczność aktywnych użytkowników, wypełniających oprogramowanie danymi i pozwalających na uzyskanie w ten sposób efektu zbiorowej inteligencji oraz na wykorzystanie go.

Z czasem Web 2.0 trafił również na strony internetowe instytucji kultury, w tym również do serwisów, w których instytucje te udostępniały on-line swoje zbiory, czyli do bibliotek, muzeów czy archiwów cyfrowych. Narzędzia „w stylu” Web 2.0 pojawiały się na takich stronach zazwyczaj w pierwszej kolejności w celu przyciągnięcia czy zatrzymania na dłuższą chwilę użytkowników. Jednak w modelu Web 2.0 korzyści z efektu zbiorowej inteligencji ma przecież odnosić każdy z aktywnych użytkowników systemu, co ma motywować go do dalszej aktywności. W przypadku serwisów opartych wyłącznie na treściach społecznościowych korzyści ze wspomnianego efektu odnosi społeczność,

¹ O'REILLY, T. *What is Web 2.0* [on-line]. September 2005 [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>.

² O'REILLY, T., BATTELLE, J. *Web Squared: Web 2.0 five years on* [on-line]. October 2009 [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://assets.en.oreilly.com/1/event/28/web2009_websquared-whitepaper.pdf.

a operator, nie będąc aktywnym członkiem społeczności, „zadowala się” przychodami uzyskanymi najczęściej z wyświetlania reklam. Jednak w przypadku bibliotek czy muzeów cyfrowych, instytucje kultury, poprzez publikowanie swoich zbiorów on-line, stają się uczestnikami aktywnymi i w związku z tym również powinny być w stanie odnosić korzyści z treści publikowanych w tym samym ekosystemie przez innych jego członków — czytelników czy zwiedzających. Jakże to mogą być korzyści, to zależy już oczywiście od możliwości aktywnego zaangażowania oferowanych czytelnikom oraz od ich faktycznego zaangażowania.

Celem niniejszego artykułu w pierwszej kolejności jest próba analizy wykorzystania funkcji Web 2.0 dostępnych w wybranych polskich bibliotekach cyfrowych. Następnie dla porównania przedstawiona zostanie dostępność tego typu funkcji w kilku serwisach zagranicznych. W trzeciej części artykułu omówione zostaną pomysły na jeszcze silniejsze zaangażowanie użytkowników, mające już często charakter wolontariatu. Artykuł kończy podsumowanie i próba wskazania kierunków dalszego rozwoju funkcji społecznościowych w polskich bibliotekach cyfrowych.

Web 2.0 i polskie biblioteki cyfrowe

Funkcje społecznościowe pojawiły się po raz pierwszy w bibliotekach cyfrowych opartych na systemie dLibra, wraz z premierą wersji 4.0 tego systemu w styczniu 2008 r. Funkcje te obejmowały pierwotnie³:

- Tworzenie i udostępnianie listy ulubionych publikacji;
- Ocenianie publikacji (oceną + lub -);
- Tagowanie publikacji tagami prywatnymi (widocznymi tylko dla danego czytelnika);
- Tagowanie publikacji tagami publicznymi (stającymi się częścią publicznych metadanych tej publikacji).

Przeprowadzona w 2009 r. głęboka analiza logów Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej⁴ pokazała, że nowe funkcje społecznościowe nie są praktycznie wcale wykorzystywane. Na tej podstawie przeprowadzono analizę użyteczności interfejsu systemu dLibra 4.0 i zdecydowano się na wprowadzenie zmian mających na celu ułatwienie korzystania z funkcji społecznościowych i wyróżnienie tych funkcji. Zmiany zostały wdrożone w wersji 5.0 dLibry udostępnionej w grudniu 2010 r.⁵

Na potrzeby niniejszego artykułu w grudniu 2011 r. operatorzy 10 największych bibliotek cyfrowych, opartych na systemie dLibra w wersji 4.0 lub 5.0, zostali poproszeni o przesłanie statystyk odnośnie stopnia wykorzystania funkcji społecznościowych w dLibrze, wymagających posiadania konta użytkownika. Nadesłane dane pokazały, że zmiany

³ Por. *Instrukcja obsługi systemu dLibra 4.0. [Rozdz.] 05. Dla czytelników* [on-line]. [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web:

<http://confluence.man.poznan.pl/community/pages/viewpage.action?pagelId=13631497>.

⁴ LEWANDOWSKA, A., WERLA, M. *Jak czytelnik porusza się po bibliotece cyfrowej? Analiza wzorców zachowań* [on-line]. [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web:

<http://lib.psnc.pl/publication/265/content>.

⁵ Por. *Instrukcja obsługi systemu dLibra 5.0. [Rozdz.] 05. Dla czytelników* [on-line]. [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web:

<http://confluence.man.poznan.pl/community/pages/viewpage.action?pagelId=13631688>.

wprowadzone w dLibrze 5.0 znacznie zwiększyły użycie dodatkowych funkcji przeznaczonych dla czytelników. Niestety okazało się, że mimo wzrostu użycie tych funkcji jest nadal bardzo znikome. W dalszej części tego rozdziału przedstawiona zostanie dokładniejsza analiza trzech wybranych bibliotek cyfrowych: Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego, Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej oraz Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej. Wybrano te biblioteki, gdyż istnieją one już minimum pięć lat i od co najmniej kilku miesięcy działają w oparciu o dLibrę 5.0. Dodatkowo biblioteki te dość znacznie różnią się wielkością zasobów, ale w kontekście polskich bibliotek cyfrowych mogą być uważane za duże biblioteki. Tabela 1 zawiera podstawowe parametry liczbowe obrazujące rozmiar tych bibliotek (dane na koniec roku 2011) oraz ruch czytelników, jaki obsługują. Dane dotyczące użytkowania pochodzą z usługi Google Analytics i zostały udostępnione przez administratorów bibliotek cyfrowych na potrzeby tego artykułu (za co serdecznie dziękuję). Jedynie suma liczby wyświetleń wszystkich obiektów jest wartością pobraną ze statystyk generowanych przez system dLibra.

Tab. 1. Porównanie bibliotek cyfrowych w zakresie liczby obiektów i wybranych wskaźników dotyczących użytkowania zasobów.

		Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego	Kujawsko- Pomorska Biblioteka Cyfrowa	Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
Dane sumaryczne z ostatniego kwartału 2011 r.	Odwiedziny	45 868	119 071	265 212
	Unikalni użytkownicy	31 324	74 598	149 485
	Średni czas spędzony w witrynie	00:04:23	00:04:34	00:04:54
	% nowych odwiedzin	64,04%	58,07%	51,71%
	Suma liczby wyświetleń wszystkich obiektów	213 374	266 351	864 933
Dane na koniec 2011 r.	Liczba obiektów	28 611	51 173	150 233

Źródło: Opracowanie własne.

Jak widać wszystkie trzy biblioteki cyfrowe cieszą się ruchem na poziomie minimum 15 tys. odwiedzin i kilkudziesięciu tysięcy wyświetleń publikacji miesięcznie. Analizując dane z powyższej tabeli warto mieć na uwadze, iż (w pewnym uproszczeniu) ze względu na sposób implementacji usługi Google Analytics średni czas spędzony w witrynie nie obejmuje czasu przeznaczonego na czytanie publikacji, jeżeli czytanie publikacji jest ostatnią rzeczą, jaką czytelnik robi w trakcie danej wizyty w bibliotece cyfrowej.

Kolejnym krokiem analizy było sprawdzenie, ile profili czytelników występuje w każdej z trzech bibliotek cyfrowych i czy użytkownicy tych profili korzystają intensywnie z dodatkowych funkcji społecznościowych. W serwisach, w których liczba unikalnych użytkowników w jednym kwartale waha się od 30 do 150 tys., można by się spodziewać kilku tysięcy aktywnych kont czytelników. Niestety dane dostarczone przez administratorów tych bibliotek pokazują co innego. Tabele 2, 3 i 4 opisują odpowiednio stan wykorzystania profili użytkowników Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego, Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej i Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej. Każda z tabel ma trzy kolumny. Pierwsza z nich oznacza liczbę modyfikacji profilu, czyli to, ile razy właściciel profilu użył w bibliotece cyfrowej funkcji, które powodowały zmianę w tym profilu — np. dodał publikacje do ulubionych czy otagował ją. Druga kolumna pokazuje, ile w danej bibliotece cyfrowej jest profili, które były modyfikowane daną liczbą razy. Trzecia kolumna podaje z kolei liczbę dni, które minęły od ostatniej modyfikacji „najświeższego” z profili (czyli profilu modyfikowanego najpóźniej).

Na przykładzie danych zaprezentowanych w tabeli 2 możemy powiedzieć, że w BC Uwr, w momencie wykonania tej analizy danych, było 516 profili użytkowników, które były zmodyfikowane tylko raz (czyli użyto tylko raz jakiejś funkcji modyfikującej profil). Najświeższy z takich profili był modyfikowany w dniu, w którym przeprowadzono analizę. Z drugiej strony profil modyfikowany największą liczbą razy („aż” 55) był ostatni raz zmieniony 60 dni temu. Niestety bardziej szczegółowa analiza tych danych nie wniesie nic więcej poza stwierdzeniem, że użytkownicy w zdecydowanej większości nie korzystają z funkcji przeznaczonych dla posiadaczy kont użytkownika. W przypadku WBC mamy 1308 profili w całej bibliotece cyfrowej, z czego 90% było użyte tylko raz. Pozostałe 10% profili też było użyte co najwyżej kilka razy i to zazwyczaj kilkadziesiąt dni temu. Trudno w tych danych znaleźć użytkownika, którego można by posądzić o regularne odwiedzanie biblioteki cyfrowej i korzystanie z funkcji tagowania czy dodawania do ulubionych.

*Tab. 2. Dane dotyczące profili użytkowników Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego
(dane z dn. 14.12.2011 r.)*

Liczba modyfikacji profilu	Liczba profili	Wiek „najświeższego” profilu w dniach
1	516	0
2	41	5
3	11	47
4	4	79
6	3	26
9	1	252
10	2	266
11	1	9
55	1	60
Łączna liczba profili:	580	

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 3. Dane dotyczące profili użytkowników Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej
(dane z dn. 13.12.2011 r.)

Liczba modyfikacji profilu	Liczba profili	Wiek „najświeższego” profilu w dniach
1	434	3
2	59	15
3	20	13
4	10	69
5	7	142
6	5	40
7	2	13
8	3	496
9	1	647
11	1	392
12	1	162
13	1	687
28	1	5
30	1	402
Łączna liczba profili:	546	

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 4. Dane dotyczące profili użytkowników Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej
(dane z dn. 14.12.2011 r.)

Liczba modyfikacji profilu	Liczba profili	Wiek „najświeższego” profilu w dniach
1	1181	0
2	93	9
3	14	49
4	8	27
5	4	31
6	2	217
7	2	31
10	1	60
13	1	190
15	1	1
20	1	771
Łączna liczba profili:	1308	

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejna poddana krótkiej analizie funkcja to tzw. tagi publiczne, czyli możliwość wzbogacenia przez czytelników opisu publikacji dowolnymi słowami kluczowymi

(oczywiście z opcjonalną moderacją ze strony administratorów biblioteki cyfrowej). Tabela 5 zawiera kompletną listę tagów publicznych, które zostały przypisane przez użytkowników obiektom w poszczególnych bibliotekach cyfrowych (stan z początku lutego 2012 r.).

Tab. 5. Kompletna lista tagów publicznych przypisanych przez użytkowników obiektom w poszczególnych bibliotekach cyfrowych (dane z dn. 01.02.2012 r.)

Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego	Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa	Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa
• etymologia • ewok • język polski • księgi zakazane • ogrody • oryginał • pracownia reprograficzna • prawo • skrypt • sztuki wodne • Topografia Wernera • Wrocław	• brzezień • drukarnia XX. Pijarów • język polski • Linde • słownik	• mapy, atlas • plan synagogi

Źródło: Opracowanie własne.

Jak widać w bibliotekach cyfrowych liczących co najmniej kilkadziesiąt tysięcy obiektów, czytelnicy otagowali od dwóch do 16 publikacji. Wyróżnia się tu tag „Topografia Wernera”, gdyż jako jedyny został użyty do opisanie aż pięciu różnych obiektów. Pozostałe tagi zostały użyte wyłącznie do opisanie pojedynczych obiektów.

Ostatnią z funkcji społecznościowych dostępnych w systemie dLibra 5.0 jest ranking publikacji tworzony na podstawie częstotliwości dodawania poszczególnych publikacji do listy ulubionych w profilu czytelnika. Jak się można domyślać z poprzednich analiz, ranking ten nie jest szczególnie zróżnicowany. Rysunki 1-3 pokazują pierwsze 10 miejsc takiego rankingu w każdej z trzech analizowanych bibliotek cyfrowych (dane z dn. 01.02.2012 r.). Najpopularniejsze z publikacji mają od trzech do pięciu głosów, co przy podanej wcześniej liczbie odwiedzających czy wyświetleń publikacji, niestety po raz kolejny pokazuje, że funkcje społecznościowe nie są używane w stopniu dającym korzyści.

Oceny użytkowników

Publikacje grupowe | Wydania

1. Tolminngkehmen (sektion 15100) - (ocen pozytywnych: 4)
2. Księga Adresowa miasta Grudziądza : Rok 1933 - (ocen pozytywnych: 1)
3. Wiadomości, R. 1, nr 37 (37), 1946 - (ocen pozytywnych: 2)
4. Kronika Bydgoska T. 4 (1968-1970) - (ocen pozytywnych: 2)
5. O obrotach : księga pierwsza - (ocen pozytywnych: 2)
6. Melodie do zbioru pieśni nabożnych katolickich dla użytku kościelnego - (ocen pozytywnych: 1)
7. Pommersches Urkundenbuch. Bd. 1. Abt. 2, Annalen und Abt-Reihe des Klosters Colbatz, Todtenbuch und Abt-Reihe des Klosters Neuencamp, Personen und Orts-Register - (ocen pozytywnych: 1)
8. Biskupstwo Wileńskie : od jego założenia do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa diecezji wileńskiej, oraz wykaz kościołów, klasztorów, szkół i zakładów dobroczynnych i społecznych - (ocen pozytywnych: 1)
9. Wohnungs-Anzeiger und Adreßbuch für die Stadt und den Polizeibezirk Bromberg : auf das Jahr 1864 : unter Benutzung der amtlichen Materialien - (ocen pozytywnych: 1)
10. Na drodze pojednania : Marion Dönhoff a Polska - (ocen pozytywnych: 1)

Rys. 1. Dziesięć najlepiej ocenionych publikacji w KPBC.

Źródło: Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://kpbc.umk.pl/dlibra/pubvotes>.

Oceny użytkowników

Publikacje grupowe | **Wydania**

1. Inwestycje - (ocen pozytywnych: 5)
2. Nowe horyzonty. Podsumowanie - (ocen pozytywnych: 5)
3. Historia Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego - (ocen pozytywnych: 5)
4. Komputeryzacja Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu - dziesięć lat doświadczeń. - (ocen pozytywnych: 5)
5. Nowa praca - (ocen pozytywnych: 3)
6. Emigracja. Inna perspektywa - (ocen pozytywnych: 3)
7. Mieszkania i usługi - (ocen pozytywnych: 3)
8. Emigracja - (ocen pozytywnych: 3)
9. Pokolenie Jana Pawła II - (ocen pozytywnych: 3)
10. Spotkajmy się we Wrocławiu Nr 1/2008 (21) - (ocen pozytywnych: 3)

Rys. 2. Dziesięć najlepiej ocenionych publikacji w BC UW.

Źródło: Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/pubvotes>.

Oceny użytkowników

Publikacje grupowe | Wydania

1. **Heraldyka polska wieków średnich** - (ocen pozytywnych: 3)
2. **Powiat pyzdrski w XVI stuleciu** - (ocen pozytywnych: 3)
3. **Podstawy Automatyki** - (ocen pozytywnych: 2)
4. **Oświata; pismo sześciotygodniowe poświęcone domowemu i szkolnemu wychowaniu 1867.02.15 R.2 Z.2** - (ocen pozytywnych: 2)
5. **Rocznik oficerski 1932** - (ocen pozytywnych: 2)
6. **Digitalizacja zasobów bibliotecznych** - (ocen pozytywnych: 2)
7. **Ziółko, Jerzy, 1986, Zbiorniki metalowe na cieczy i gazy** - (ocen pozytywnych: 2)
8. **W.A. Mozart, Requiem : für 4 Singstimmen, 2 Violinen, Viola, Baß, 2 Bassetthörner, 2 Fagotte, Posaunen, Trompeten, Pauken und Orgel : KV 626 : [partytura]** - (ocen pozytywnych: 1)
9. **Oleje, paliwa i smary dla motoryzacji i przemysłu** - (ocen pozytywnych: -1)
10. **Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim; Polish Manor houses in the Grand Duchy of Posen** - (ocen pozytywnych: 1)

Rys. 3. Dziesięć najlepiej ocenionych publikacji w WBC.

Źródło: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/pubvotes>.

Funkcje społecznościowe nie są zatem najsilniejszą stroną polskich bibliotek cyfrowych. W dalszej części artykułu przedstawię, jak to wygląda w zagranicznych serwisach.

Web 2.0 w wybranych serwisach zagranicznych

Poszukiwanie wzorcowych rozwiązań za granicą rozpoczyna się w British Library. Rysunek 4 pokazuje przykładową publikację w cyfrowej kolekcji „Renaissance Festival Books”. Jak widać, interfejs użytkownika jest bardzo skromny i główna jego część jest poświęcona prezentacji obiektu cyfrowego. Nie ma żadnych funkcji społecznościowych.

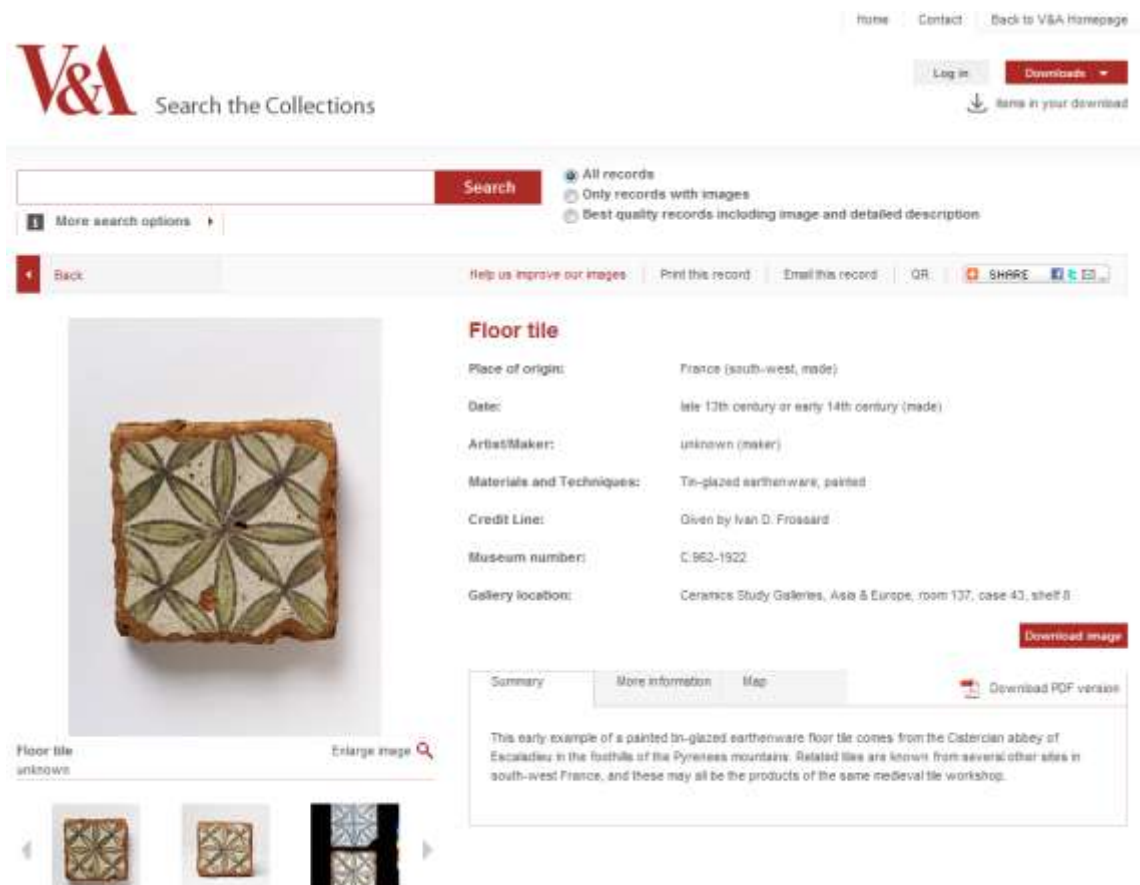
Rys. 4. Przykładowa publikacja w cyfrowej kolekcji „Renaissance Festival Books”.
Źródło: British Library [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://special-1.bl.uk/treasures/festivalbooks/pageview.aspx?strFest=0293&strPage=001>.

Lepiej prezentują się pod tym względem strony cyfrowych kolekcji Victoria and Albert Museum (rysunek 5), przedstawiane często jako przykład niemalże wzorcowego sposobu prezentacji zabytków muzealnych. Tutaj funkcje społecznościowe są dostępne przede wszystkim przez przycisk „Share” w prawej górnej części ekranu, pozwalający na podzielenie się odnośnikiem do obiektu z użytkownikami najpopularniejszych serwisów społecznościowych. Ponadto możliwe jest też wysłanie opisu zabytku e-mailem. Pojawia się także przycisk „Help us improve our images”, który również kryje za sobą pewną formę działania społecznościowego, ale o tym będzie mowa w dalszej części artykułu.

Większy stopień zaawansowania w zakresie dzielenia się odnośnikami do obiektów reprezentuje Biblioteka Narodowa Francji w serwisie Gallica. Na rysunku 6 przedstawiono fragment strony WWW zawierającej prezentację obiektu cyfrowego. Fragment ten gromadzi w jednym miejscu wszystkie funkcje związane z dzieleniem się obiektem z innymi internautami. Poza dostępnymi na stronach V&A funkcjami wysyłania odnośnika poprzez e-mail czy do portali społecznościowych, pojawiają się funkcje pozwalające na osadzenie miniatury obiektu bądź przeglądarki z całym obiektem na własnej stronie domowej lub na Facebooku. Dostępny jest też trwały odnośnik (*permalink*) do całego obiektu oraz aktualnie wyświetlanej strony tego obiektu.

Żaden z trzech przytoczonych serwisów nie oferuje swoim użytkownikom bardziej zaawansowanych funkcji społecznościowych, takich jak tagowanie, komentowanie czy

dodawanie do ulubionych. Zamiast tego stosunkowo popularnym w krajach zachodnich rozwiązaniem jest nawiązywanie współpracy pomiędzy instytucjami kultury i typowymi serwisami społecznościowymi, takim jak Flickr! czy serwisy Fundacji Wikimedia.

Rys. 5. Przykładowy obiekt muzealny prezentowany na stronach Victoria and Albert Museum.
 Źródło: V&A [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web:
<http://collections.vam.ac.uk/item/O86886/floor-tile/>.

Rys. 6. Funkcje dzielenia się odnośnikiem do obiektu w portalu Gallica.
 Źródło: Gallica [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://gallica.bnf.fr/>.

Przykład takiego działania widoczny jest na rysunkach 7 i 8. Rysunki te przedstawiają to samo zdjęcie umieszczone przez jedno z regionalnych archiwów norweskich w dwóch różnych serwisach. Pierwszy z nich to strona WWW tego archiwum, na której poza zdjęciem widzimy jego podstawowe metadane, a jedyną funkcją dającą użytkownikowi możliwość aktywnego działania jest formularz kontaktowy, za pomocą którego można przekazać dodatkowe informacje na temat zdjęcia, nieuwzględnione w metadanych.

Rysunek 8 przedstawia to samo zdjęcie umieszczone w serwisie Flickr! Jest to celowe działanie archiwum mające na celu pozyskanie dodatkowych informacji o zdjęciu od społeczności. Zdjęcie doczekało się 13 tagów, 14 razy zostało dodane do ulubionych i nawet raz skomentowane (*OH This is beautiful!*). Archiwum decydując się udostępnić zdjęcie społeczności w serwisie Flickr!, nie czekając, aż społeczność odnajdzie zdjęcie w zasobach cyfrowych instytucji, wykonało bardzo dobry ruch.

SOGN OG FJORDANE
FYLKESKOMMUNE
Fylkesarkivet

a a a

Søk

Om Fylkesarkivet

Arkiv og kjelder

Våre tenester

Prosjekt

Lenker

Heim >
Foto

Photo 1 of 1
[Back to the list](#)

User comments

Collection/Picture nr.: **SFFF-1988007.0033**

[Shopping bag](#)

Municipality: Vågsøy
Place:
Dated to: 1900 - 1910 (ANT)
Farm nr.: 0..
Photographer: Folkestadås, Anders
Size: 8 - 11.00 cm
Owner:
Local signature:
Motiv: Båt, kai, landskap
URL til dette biletet: [http://www.fylkesarkiv.no/foto/detalj?](http://www.fylkesarkiv.no/foto/detalj?http://www.sffarkiv.no/sffbasar/default.asp?p=result&ptype=single&db=dbfoto&sql=sfffoto%20=%20'SFFF-1988007.0033%27)
[http://www.sffarkiv.no/sffbasar/default.asp?](http://www.sffarkiv.no/sffbasar/default.asp?p=result&ptype=single&db=dbfoto&sql=sfffoto%20=%20'SFFF-1988007.0033%27)

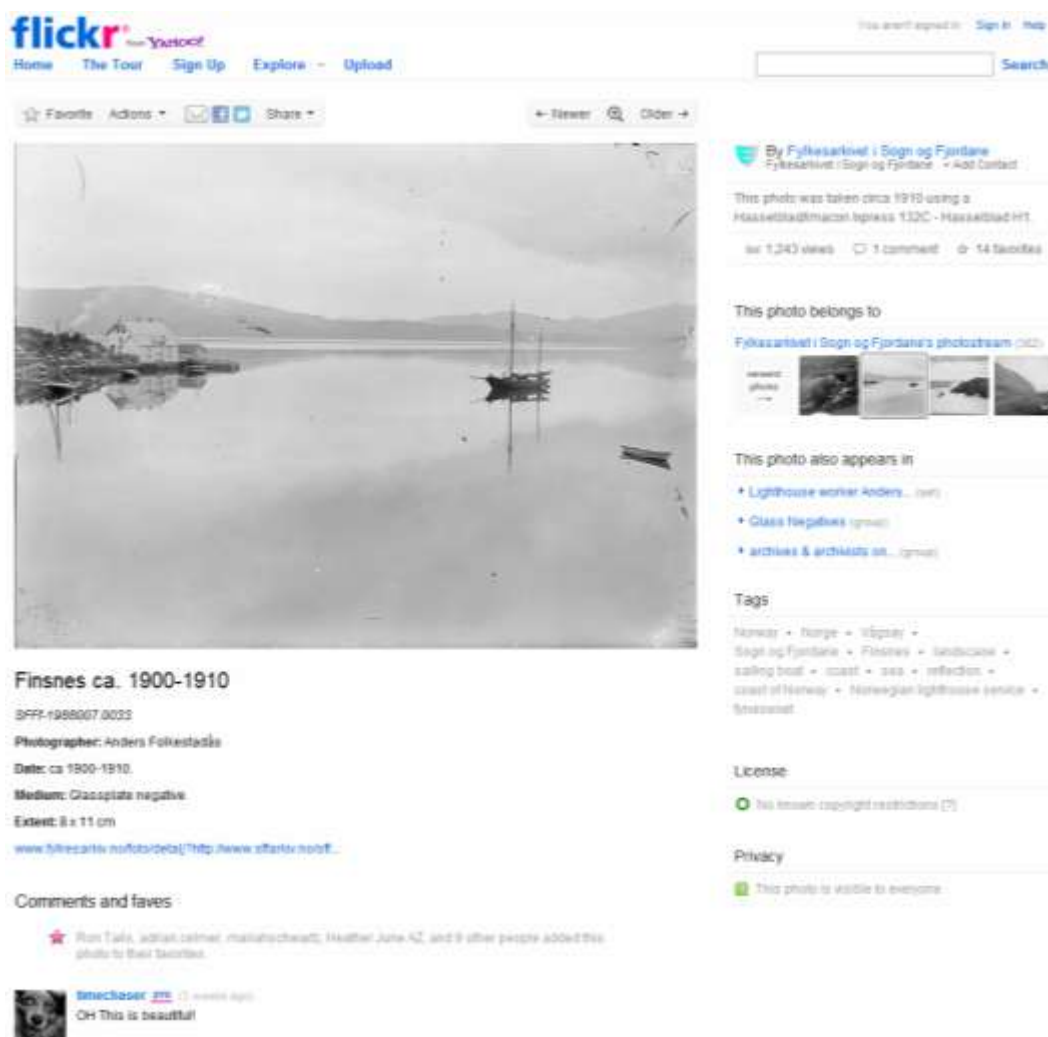

[p=result&ptype=single&db=dbfoto&sql=sfffoto%20=%20'SFFF-1988007.0033%27](http://www.fylkesarkiv.no/foto/detalj?http://www.sffarkiv.no/sffbasar/default.asp?p=result&ptype=single&db=dbfoto&sql=sfffoto%20=%20'SFFF-1988007.0033%27)
Provision: Ingen

Rys. 7. Przykładowe zdjęcie prezentowane na stronie jednego z norweskich archiwów regionalnych.

Źródło: Sogn og Fjordane [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web:

<http://www.fylkesarkiv.no/foto/detalj?http://www.sffarkiv.no/sffbasar/default.asp?p=result&ptype=single&db=dbfoto&sql=sfffoto%20=%20'SFFF-1988007.0033'>.

Rys. 8. Zdjęcie z Rysunku 8 umieszczone w serwisie Flickr!

Źródło: Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane. W: Flickr [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.flickr.com/photos/fylkesarkiv/5664272564/>.

Jeszcze większe zaangażowanie użytkowników?

Z przedstawionych powyżej rozważań wynika, że za granicą instytucje kultury nie próbują osiągnąć korzyści ze zbiorowej inteligencji swoich wirtualnych odwiedzających w taki sposób, jak to pierwotnie zostało założone przy projektowaniu oprogramowania dLibra. Funkcje społecznościowe, o ile są dostępne, dotyczą raczej informowania zewnętrznych społeczności o istnieniu danego obiektu, niż wzbogacania w jakiś sposób danych o tym obiekcie wprost na stronach cyfrowej biblioteki czy muzeum.

Można jednak na stronach instytucji kultury znaleźć dowody na to, że pracownicy tych instytucji liczą na pewne korzyści płynące z publikowania danych on-line i odwiedzin tysięcy użytkowników. Pierwszym tego typu przykładem może być wspomniana Gallica. Osoba przeglądająca obiekty cyfrowe na stronach Gallici może zauważyć w prawej górnej części ekranu przycisk „Contribute” (w wolnym tłumaczeniu: wesprzyj nas). Na rysunku 9 przedstawiony jest formularz, który pojawia się po naciśnięciu tego przycisku. Jest to dość

złożony formularz zgłaszania anomalii w przeglądany obiekcie cyfrowym. Poza siedmioma predefiniowanymi typami anomalii jest też miejsce na wolny komentarz od czytelnika. Wypełnienie takiego formularza z pewnością wymaga znacznie większego wysiłku niż kliknięcie w przycisk zatytułowany np. „Oznacz obiekt jako niepoprawny”, ale skoro taki formularz jest dostępny, to można przyjąć, że spełnia on swoją funkcję.

Get to image: 1 (Screen 1 / 2) Download Contribute Order Print/Help

Entrance of New York harbour

Report an anomaly

Want to report an anomaly on the following document :

Title : Entrance of New York harbour
Author :
Url of the page : <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btvb59056327/f1>

Please describe the observed anomaly as exactly as possible, with the following proposals and/or the comment box.

Nature of the problem :

- ☐ Wrong bibliographic data
- ☐ Inconsistency between bibliographic data and document posted
- ☐ Blurred and truncated images
- ☐ Incomplete Document or missing pages :
- ☐ Incorrect or incomplete table of contents
- ☐ Download problem
- ☐ Unavailable Document
- ☐ Other (please specify in comments)

Comments :

Please leave us your email so we can respond :

c83w2

Please copy the characters you see in the picture

Submit Close

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Rys. 9. Formularz zgłaszania anomalii w bibliotece cyfrowej Gallica.

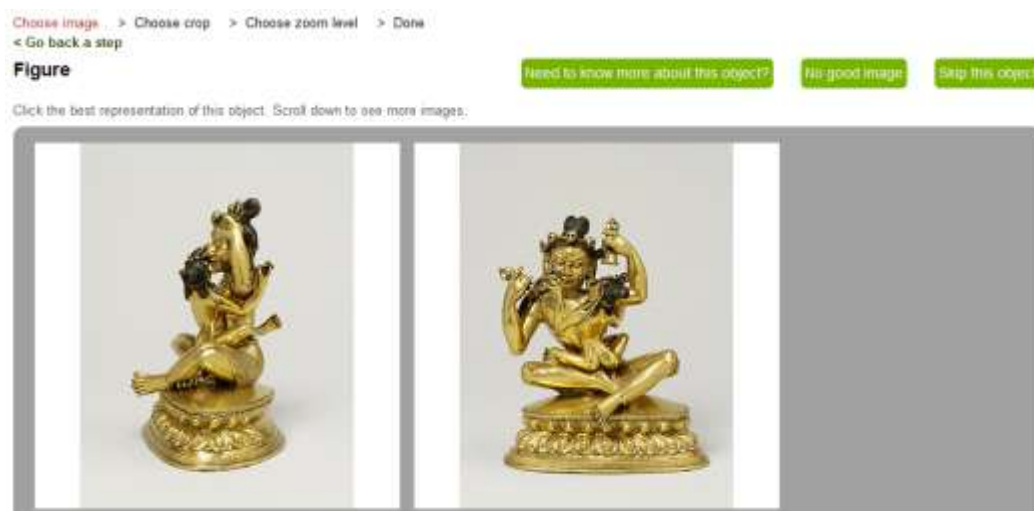
Źródło: Gallica [on-line]. [Dostęp 01.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://gallica.bnf.fr/>.

Jeszcze inna forma angażowania czytelników prezentowana jest na stronie Biblioteki Narodowej Francji (<http://www.amisbnf.org/books.html>)⁶, gdzie można „zaadoptować” książkę, tzn. pokryć koszty jej digitalizacji. Dostępne są listy książek wytypowanych przez bibliotekę narodową oraz listy tworzone na podstawie propozycji nadsyłanych przez czytelników.

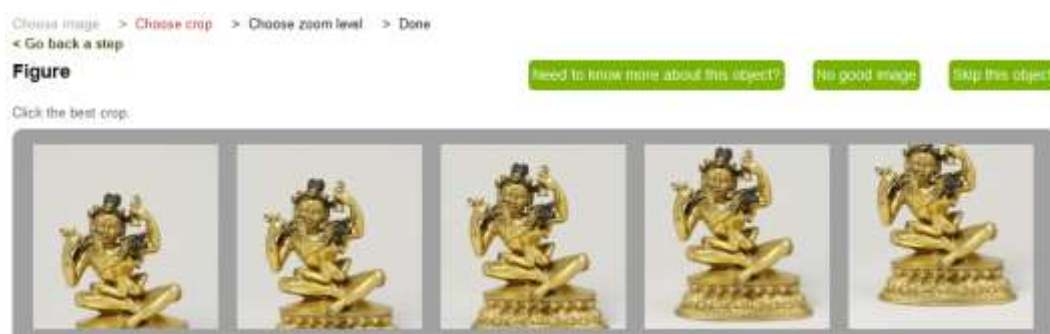
Ostatni już przykład dotyczy ponownie Victoria and Albert Museum. Na stronach WWW V&A przy poszczególnych obiektach umieszczono odnośnik „Help us improve our images”. Po kliknięciu w ten odnośnik użytkownik jest kierowany do serwisu (<http://collections.vam.ac.uk/crowdsourcing/>), w którym może pomóc kadrować cyfrowe wizerunki zabytków. Każdy z chętnych użytkowników otrzymuje jakiś losowy obiekt i ma wykonać trzy kroki (czasem tylko dwa ostatnie), z których kolejny bazuje na wynikach kroku poprzedniego:

⁶ Wszystkie odesłania do stron WWW zawierają dane aktualne w dn. 17 lutego 2012 r.

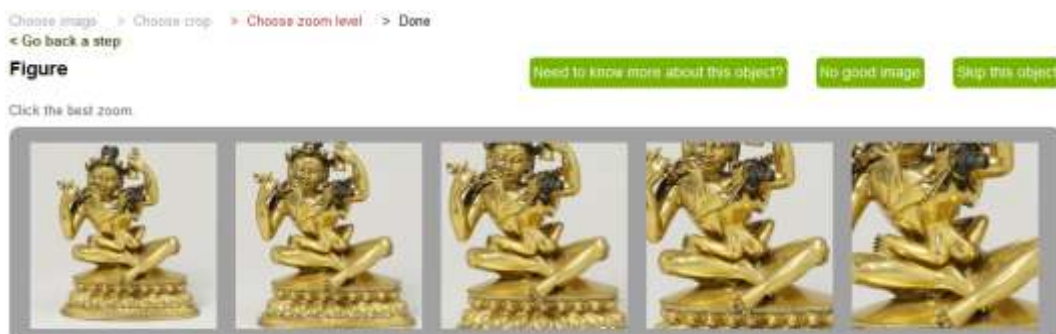
1. Wybrać spośród kilku zdjęć jeden wizerunek najlepiej reprezentujący zabytek:

2. Spośród wygenerowanych automatycznie propozycji kadrowania wybranego wizerunku wybrać tę, która jest najlepsza:

3. Spośród wygenerowanych na podstawie wybranego kadrowania powiększeń zdjęcia wybrać to, które jest najlepsze:

Po przejściu tych trzech kroków wyniki są zapisywane, a użytkownik ma okazję zająć się następnym eksponatem. Można również pominąć obiekt lub stwierdzić, że żadna z

propozycji kadrowania czy powiększenia nie jest akceptowalna. Dla osób, które zaprezentowany eksponat zainteresuje jest też opcja wyświetlenia dodatkowych informacji. Działania tego typu noszą nazwę crowdsourcingu, czyli zlecenia wykonania pewnych czynności dużej grupie osób. Zazwyczaj są to czynności bardzo proste, a główna korzyść płynie z dużej liczby osób wykonujących te czynności. Korzyść jest jeszcze większa, jeżeli osoby te wykonują daną czynność bez żadnego wynagrodzenia. Czasem ma to formę świadomego wsparcia konkretnych działań (jak w przypadku V&A), czasem jednak jest wplecione w grę czy np. zabezpieczenie antyspamowe (np. reCAPTCHA — <http://www.google.com/recaptcha> — stosowana przez Google do wsparcia digitalizacji książek).

To już koniec (2.0) czy dopiero początek?

Podsumowując niniejsze rozważania można stwierdzić, że tzw. funkcje społecznościowe dostępne w bibliotekach cyfrowych opartych na systemie dLibra są wykorzystywane w stopniu zdecydowanie niewystarczającym do zadziałania efektu zbiorowej inteligencji czytelników i odczucia z tego powodu korzyści. Z drugiej strony analiza stron WWW dużych zachodnich instytucji kultury pokazuje, że nie nastawiają się one na bardziej skomplikowane funkcje Web 2.0. Udostępniają obiekty w serwisach społecznościowych, zapewne licząc na przyciągnięcie w ten sposób nowych użytkowników oraz proponują udział w bardziej zaawansowanych formach wsparcia. Jednocześnie nie zakładają, że użytkownik będzie takie wsparcie dostarczał mimowolnie, przy okazji innych działań, tylko oczekują świadomego zaangażowania np. w podnoszenie jakości czy liczby dostępnych zbiorów.

Co w takim razie powinni zrobić twórcy polskich bibliotek cyfrowych? Na pewno warto zastanowić się nad wykorzystaniem crowdsourcingu, być może w takim zakresie jak to robi m.in. Google, czyli do rozpoznawania tekstu na skanach, w sytuacji gdy narzędzia OCR nie dają zadowalających wyników. Z drugiej strony można też spróbować zastanowić się, z jakich narzędzi chcieliby korzystać użytkownicy bibliotek cyfrowych, skoro wiadomo, że w obecnej postaci nie interesuje ich dodawanie publikacji do ulubionych czy tagowanie. Natomiast niezależnie od działań związanych z rozwojem na poziomie technicznym, czas też wreszcie na nawiązanie współpracy polskich instytucji z inicjatywami takimi jak Flickr: The Commons czy Wikimedia Commons, zwłaszcza że znaczna część obiektów w polskich bibliotekach cyfrowych to obiekty należące do domeny publicznej.

Bibliografia

- [1]. *Instrukcja obsługi systemu dLibra 4.0. [Rozdz.] 05. Dla czytelników* [on-line]. [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://confluence.man.poznan.pl/community/pages/viewpage.action?pagelId=13631497>.
- [2]. *Instrukcja obsługi systemu dLibra 5.0. [Rozdz.] 05. Dla czytelników* [on-line]. [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://confluence.man.poznan.pl/community/pages/viewpage.action?pagelId=13631688>.
- [3]. LEWANDOWSKA, A., WERLA, M. *Jak czytelnik porusza się po bibliotece cyfrowej? Analiza wzorców zachowań* [on-line]. [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://lib.psnc.pl/publication/265/content>.

- [4]. O'REILLY, T., BATTELLE, J. *Web Squared: Web 2.0 five years on* [on-line]. October 2009 [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://assets.en.oreilly.com/1/event/28/web2009_websquared-whitepaper.pdf.
- [5]. O'REILLY, T. *What is Web 2.0* [on-line]. September 2005 [Dostęp 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>.